

MEER DAN GENOEG !

(1) Waarom altijd maar groeien geen optie meer is.

Lezing

Mozes was gewoon de schapen en geiten van zijn schoonvader Jetro, de Midjanitische priester, te weiden. Eens dreef hij de kudde ver de woestijn in, en zo kwam hij bij de Horeb, de berg van God. Daar verscheen de engel van de HEER aan hem in een vuur dat uit een doornstruik opvlamde. Mozes zag dat de struik in brand stond en toch niet door het vuur werd verteerd. Hoe kan het dat die struik niet verbrandt? dacht hij. Ik ga dat wonderlijke verschijnsel eens van dichtbij bekijken. Maar toen de HEER zag dat Mozes dat ging doen, riep Hij hem vanuit de struik: 'Mozes! Mozes!' 'Ja, ik luister,' antwoordde Mozes. 'Kom niet dichtbij,' waarschuwde de HEER, 'en trek je sandalen uit, want de grond waarop je staat, is heilig. Ik ben de God van je vader, de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jakob.' Mozes bedekte zijn gezicht, want hij durfde niet naar God te kijken.

De HEER zei: 'Ik heb gezien hoe ellendig mijn volk er in Egypte aan toe is, Ik heb hun jammerklachten over hun onderdrukkers gehoord, Ik weet hoe ze lijden. Daarom ben Ik afgedaald om hen uit de macht van de Egyptenaren te bevrijden,

Maar Mozes zei: 'Stel dat ik naar de Israëlieten ga en tegen hen zeg dat de God van hun voorouders mij gestuurd heeft, en ze vragen: "Wat is de naam van die God?" Wat moet ik dan zeggen?' Toen antwoordde God hem: 'Ik ben die er zijn zal. Zeg daarom tegen de Israëlieten: "IK ZAL ER ZIJN heeft mij naar u toe gestuurd.'" Ook zei Hij tegen Mozes: 'Zeg tegen hen: "De HEER heeft mij gestuurd, de God van uw voorouders, de God van Abraham, de God van Isaak en de God van Jakob. En hij heeft gezegd: "Zo wil Ik voor altijd heten, met die naam wil Ik worden aangeroept door alle komende generaties."'

Ex 3,1-8a.13-15 (NBV21)

Overweging

Goeie vrienden,

Op het liedblaadje van deze nieuwe vastencyclus lezen we dat we vandaag inzoomen op ons eigen ego dat altijd maar meer wil. En dat ons huidig economisch model hier handig op inspeelt, via reclame bijvoorbeeld. Natuurlijk weten we dat allemaal reeds – onder meer dankzij verschillende Lieroverwegingen hierover en recent nog via de knappe *Laudato si* cyclus. In het jaarboek van de leerstoel *Economie van de hoop* dat je vandaag ontving en gratis kan meenemen naar huis, kan je er nog veel meer over lezen. We weten ook, zoals we dan weer op ons liedblaadje lezen, dat de gevolgen voor dat ego dat altijd meer wil, niet min zijn: we riskeren meer en meer een burn-out of het opbranden van mens en planeet.

Toen jullie me een aantal jaren geleden voor het eerst vroegen een toespraak te houden, verveelde ik jullie met mijn in vraag stellen van ons gezellig opbranden van hout in het haardvuur van onze woonkamer: slecht voor het klimaat lieve Lierenaars, zei ik toen. Een tweede keer dat jullie me vroegen, kwam ik uit op het in vraag stellen van ons vleesgebruik: slecht voor het klimaat, zei ik toen opnieuw. De laatste keer dat jullie me vroegen stelde ik ons vliegtuiggebruik in vraag: slecht voor het klimaat, zei ik toen weer: tot vervelens toe voor een aantal onder jullie, kan ik me indenken. Telkens had ik het over ons ego dat gedreven door ons economisch systeem, altijd maar meer wil ingaan op onze behoefte aan gezellige haardvuurwarmte (sedert corona worden onze houtvuren aangevuld met vuurschalen buiten), onze behoefte aan een zo moeilijk af te leren vleesconsumptie (de barbecues zullen straks met de lente nog nooit zo veel succes gehad hebben) en onze behoefte steeds weer aan ontsnappende citytrips of verre reizen (de gretigheid voor vliegtuigreizen voor volgende zomer heeft geen naam schijnt het). Drie keer "v" dus: vuur, vlees en vliegtuig. En telkens slecht voor het klimaat.

Vandaag voel ik me persoonlijk alvast uitgenodigd om ondanks mijn ego, me te laten oproepen door de eerste lezing van deze derde zondag van de vasten. Mijn ego dat wanneer ik ga kamperen ook wel graag eens een vuurschaaltje bovenhaalt. Mijn ego dat, al dan niet tijdens het weekend vaak een excuus heeft om wanneer ik de kans zie, toch vlees te eten: lust jij die vegetarische spaghetti van l'Estaminet? Mijn ego dat voor dit jaar toch ook al een vliegtuigreis boekte: ik kan er toch niet aan doen zeker dat mijn zoon in Roemenië woont en dat ik hem wil bezoeken om zijn eerstgeboren kindje te gaan bewonderen? Ik probeer daarom na geluisterd te hebben naar dat Exodusverhaal, meteen in het ego van die schaapherder Mozes te kruipen. Niettegenstaande ik sedert mijn emeritaat, vooral mijn tijd steek in het - zoals een herder -, proberen mijn hoogbejaarde ouders te weiden, blijft het impact van ons ego via de economie op het klimaat me danig bezighouden. Misschien heb ik me met mijn onderwijs en onderzoek altijd wel als een soort filosofisch-economische herder van ons ecosysteem ervaren.

Vandaag krijg ik in de lezing het appel van een God die me oproept herder te worden van zijn volk: *"Ik heb gezien hoe ellendig mijn volk er in Egypte aan toe is"*, lezen we. Inderdaad zijn volk in Oekraïne is er meer dan ellendig aan toe. God weet hoe ze lijden, horen we dan. Hij heeft de jammerklachten over de Russen gehoord. Hij wil zijn vluchtend volk daarom naar een land leiden dat *meer dan genoeg* heeft, dat overvloedig van melk en honing zo hoorden we: West Europa met name, het gebied van de Vlamingen, de Duitsers, de Fransen, de Nederlanders enzovoort. En dan horen we echter wel dat wij het zijn die het voor dit volk moeten opnemen, hen begeleiden, onze verdomde verantwoordelijkheid opnemen, zo zegt men dit dan: "Jij moet mijn volk...". Ons ego, zo graag liever in de watten gelegd door een economisch systeem dat steeds weer ingaat op onze zogenaamd eindeloze behoeften, wordt aldus opnieuw bevraagd. Nu door de basisbehoeften van Oekraïense vluchtelingen. We zaten al met een klimaatcrisis waarvoor we moesten gaan betogen en onze levensstijl veranderen (die drie vermelde v's onder meer, weet je wel?). Nu komt daar die Oekraïne-crisis bij waarvoor we weeral opgeroepen worden om te betogen en om geld te storten, te bidden en vluchtelingen op te nemen. Zeker na wat we de voorbije twee jaar gehad hebben met Corona lijkt het allemaal echt te veel te worden. "Wie ben ik"...om dit er weer allemaal bij te nemen, willen we uitroepen. Wie zijn wij dat wij ons hier als christenen weer zo druk moeten over maken? Was het al niet meer dan genoeg dat ik met mijn ego moest beginnen van gedrag te veranderen in verband met mijn vuur, mijn vlees en mijn vliegen?

Wie ben ik? En dan horen we de formulering van het antwoord op deze vraag zoals die in de Bijbelse traditie klinkt: *"Ik zal bij je zijn"*. Ik, de mens zeg maar, blijkt iemand te zijn die je kan definiëren als per definitie ingebed, omarmd, gedragen. Het antwoord op de vraag "wie ben ik?" is: "Ik zal bij je zijn". Feitelijk krijgen we hier het antwoord of fundamenteel uitgangspunt dat we in vele al dan niet religieuze bronnen van wijsheid vinden. We mogen er inderdaad van uitgaan dat we [of het nu de economische, de klimaat- of de Poetin-crisis betreft, dat we] sowieso met een God verbonden zijn die bij ons blijft, alvorens wij al dan niet rekening willen houden met het appel van die God, ons ernaar richten. De oosterse wijsheid heeft het over de mens die zich afvraagt wie hij is en van de Boeddha mag horen dat hij zich als een druppel van een oceaan mag voelen en aldus mag vertrouwen hebben in de toekomst, alvorens die mens al dan niet rekening houdt met die Boeddha. Het ecologisme als seculiere wijsheid, gaat uit van een natuur met wie we sowieso verbonden zijn, alvorens we al dan niet rekening houden met die natuur, ons eraan aanpassen, ons ernaar schikken.

Opgeroepen door dit exodusverhaal kunnen we ophouden te stellen dat een uitspraak over God die ons van het beginne liefheeft en zegt dat Hij er zal zijn, weliswaar een aantrekkelijke uitvinding is zoals Schopenhauer zei, maar irrationeel is. Zoals men dit ook wel vaak zegt over een Economie van de hoop: aantrekkelijk maar irrationeel. Feitelijk vereist de radicale ommekeer die God van Mozes' ego vraagt, de moed namelijk om te aanvaarden dat je sowieso van het begin aanvaard bent door God, zoals Paul Tillich samenvat, een gelijkaardige misschien in de eerste plaats louter intellectuele klik als de moed opbrengen te aanvaarden dat je ingebed bent in de natuur. Ophouden te stellen dus, zoals onze rooibouweconomie dit reeds decennia doet, dat wij geen rekening moeten houden met de natuur. De natuur negeren leidde historisch tot milieuvervuiling, het verdwijnen van biodiversiteit en de klimaatcrisis. Of laat me het nog even anders formuleren. Een God die stelt dat hij er zal zijn niet respecteren, komt neer op een

Godsontkenning. Ons niet als een deel van een te respecteren natuur weten, komt neer op een klimaatontkenning.

Het ene komt neer op de seculariseringscrisis, het andere op onze huidige klimaatcrisis. Zowel God als de natuur willen ons vandaag vol liefde in het oor fluisteren dat ze er graag verder voor altijd willen zijn voor ons: “ik zal er zijn”, weet je? Met die naam willen ze verder blijven aanroepen worden door alle komende generaties. Zowel christenen zoals wij vandaag of ‘Christenen voor het Socialisme’ vroeger, zeg maar, als ‘Grootouders voor het klimaat’ hebben dit begrepen.

De engel van de Heer die ons tot deze fundamentele paradigmawissel oproept vandaag verschijnt in een brandende struik. Het hart van de natuur dat ons oproept als een verloren zoon terug deel te worden van de natuur verschijnt met de klimaatcrisis meer en meer in de metafoor van brandende bossen. Ook in Oekraïne zien we brandende al dan niet kraamkliniekgebouwen als metafoor van de Poetincrisis. Burn-out-mensen, zeg maar uitgebrande mensen zijn de menselijke getuigen van een economie die de natuur aan het opbranden is. We komen opnieuw bij het vuur waarover ik het had toen jullie me de eerste keer vroegen om eens een toespraak te houden. Het is niet langer een gezellig haardvuur waarover het gaat. Onze aanhoudende Gods- of klimaatontkenning brengt nu van alle kanten beelden van onheilspellende vuren op onze TV die al dan niet naast ons knapperend haardvuur prijkt.

Mozes zag nu echter dat de struik die in brand stond toch niet door het vuur verteerd werd. Hoe kan het dat die struik niet verbrandt? Vandaag ontdekken we mede dankzij het ecologisme dat dit eigenlijk niet zo’n wonderlijk verschijnsel is. Wanneer we de natuur respecteren dan hoeven de bossen niet door het vuur verteerd te worden. Wanneer we niet meer zo afhankelijk zijn van Poetins fossiele brandstoffen, dan hoeven die kraamklinieken niet langer door vuur verteerd te worden. Wanneer we op een natuurlijker ritme economisch groeien dan hoeven onze economisch actieven niet langer het risico te lopen verteerd te worden door een burn-out.

We worden daarom opgeroepen met Mozes onze sandalen uit te trekken, want inderdaad de grond, de natuur is heilig. En nu we dan toch al onze sandalen uit hebben, laat ons dan maar meteen de cruciale weg van stilte en meditatie herontdekken, zoals ik uitwerk in mijn artikel in dat Strevenboekje¹ dat je kreeg. En dit in verbondenheid met alle mogelijke, al dan niet religieuze levensbeschouwingen.

Misschien kunnen we zowel de klimaatcrisis als de economische crisis en de Poetincrisis maar te boven komen door de kern van de secularisatiecrisis te overstijgen: in onze meditatie met Mozes ons gezicht opnieuw bedekken, onze ogen opnieuw leren sluiten. Niet langer als ego menen dat we mogen durven naar God te kijken in die brandende braamstruik die niet verteert. Niet langer denken dat wij van onze roofofbouw van de natuur, van onze economie of van ons nationalisme aldus een godsdienst kunnen maken met klimaatontkenning, economische groei en figuren als Poetin of Trump als onze geboden en heiligen. Misschien kunnen we het daarom nu even stil houden en met al dan niet gesloten ogen onze blik richten op de brandende Paaskaars onder ons.

Kome wat komt.

Henk Opdebeeck
De Lier, 20 maart 2022

¹ *Meer dan genoeg. Een florerende economie van de matigheid.* Hors-serienummer STREVEN, december 2021.